

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА

УДК 338.2

DOI: 10.31733/17-03-2023-467-468

Ольга ГАПЄЄВА

професор кафедри економіки
та соціально-трудоу відносин,
доктор економічних наук, доцент

Адель БИКОВА

завідувач кафедри економіки
та соціально-трудоу відносин,
кандидат економічних наук, доцент

(Університет митної справи та фінансів)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ЗАГРОЗ

Забезпечення економічної безпеки країни є основою формування захисту фундаментальних національних інтересів.

Розвиток дестабілізуючих процесів у системі світового господарства, поява глобальних викликів та поширення невизначеності умов економічної діяльності актуалізували наукові пошуки шляхів формування та забезпечення національної економічної безпеки. Під впливом посилення глобальних викликів відбувається розширення фокусу досліджень сфери економічної безпеки України.

Незважаючи на досить вагомий науковий доробок у дослідженні сучасного концепту національної економічної безпеки, ця категорія й до сих пір є складною та суперечливою через свою динамічність. Від так, особливої актуальності набуває дослідження існуючих підходів, що застосовуються для вивчення національної економічної безпеки у контексті посилення соціально-економічних загроз та розробка на цій основі науково-методичного інструментарію забезпечення економічної безпеки України, які мають сьогодні особливі характерні риси в умовах воєнного стану та будуть посилюватися протягом наступного відбудовчого періоду.

Важливим стратегічним напрямом забезпечення національної безпеки України є соціально-економічний. Основними проблемами сучасного соціально-економічного розвитку в Україні залишаються негативні тенденції соціально-демографічного розвитку, значні втрати людського капіталу, недосконалість системи охорони здоров'я, повільні трансформації в освітньому секторі, соціально-економічні виклики на ринку праці, а саме дисбаланс між попитом і пропозицією робочої сили, загрозлива майнова стратифікація суспільства, неефективна модель соціального захисту, які створюють небезпечне середовище національного розвитку.

Стратегічний курс у сфері забезпечення національної економічної безпеки має два взаємопов'язаних напрями – напрям сталого економічного розвитку та напрям забезпечення належного рівня, а також якості життя населення. Соціальна безпека як вагомий складник економічної безпеки знаходиться під впливом всіх сфер національної безпеки, ризики та загрози яких обумовлюють та змінюють параметри системи забезпечення соціальної безпеки.

Сьогодні перед кожною країною світу постає проблема узгодження питань забезпечення реалізації соціальних цілей розвитку та пошуку ресурсних та фінансових можливостей для їх досягнення. Соціальна спрямованість розвитку різних країн світу обмежується наявністю економічних ресурсів, а також сформованими у державі пріоритетами щодо їх використання. Однак, вагомість соціальної складової у забезпеченні сталого розвитку, активізації економічної активності, зростанні рівня життя та добробуту

населення, формуванні високого рівня людського капіталу постійно зростає, особливо в умовах нестабільності економічного розвитку та загостренні кризових явищ

у розвитку економічних процесів. Країни світу характеризуються різним рівнем соціальної орієнтації економічного розвитку, зокрема зрозуміло, що цей рівень на пряму корелює із досягнутим рівнем економічного розвитку та його стабільністю. Низький рівень соціальної орієнтації країн свідчить про наявність загроз національній безпеці в економічній та соціальній сферах, а отже, потребує розробки більш зваженої ефективної економічної політики, особливо з урахуванням цілей сталого розвитку [3].

Вагомість соціальної складової у забезпеченні національної безпеки, активізації економічної активності, формуванні та збереженні високого рівня людського капіталу в умовах нестабільності економічного розвитку та загостренні кризових явищ у розвитку економічних процесів постійно зростає.

Суттєвою складовою соціально-економічної безпеки є безпека ринку праці, яка пов'язана з ризиком втрати роботи та її наслідками для працівників та їх сімей. Для країн ОЕСР небезпека ринку праці визначається з точки зору ризику стати безробітним та його очікуваними витратами. Останнє залежить як від очікуваної тривалості безробіття, так і від рівня державного страхування на випадок безробіття. Тобто, безпека ринку праці визначається з точки зору ризику безробіття, який охоплює як ризик безробіття, очікувану тривалість безробіття, так і страхування на випадок безробіття.

За визначенням Міжнародної організації праці (МОП), безпека на ринку праці виникає в умовах, коли існує велика кількість можливостей для отримання достатньої дохідної діяльності або де «пропозиція» наближається до «попиту». Отже, мова йде про структуру можливостей, загальний рівень та про очікування, коли безпека виникає з передбачення того, що можливості будуть покращуватися або залишатися на досягнутому рівні. Для контролю за структурами та міжнародними розбіжностями використовується Індекс безпеки ринку праці (LMSI) з урахуванням політичних зобов'язань, інструментів забезпечення можливостей для безпеки ринку праці та результатів. Вхідні індикатори вибираються на основі інституційного втілення зобов'язання щодо забезпечення безпеки ринку праці. Це показники, що засвідчують: ратифікацію країною Конвенції МОП № 122 про повну зайнятість; прийняття країною чи урядом та нормою конституції країни офіційного зобов'язання щодо «повної зайнятості»; наявність системи соціального захисту від безробіття та законодавства, що забороняє гендерну дискримінацію при найманні.

У ЄС розуміння механізму безпеки ринку праці визначається насамперед як «рівновага пропозиції робочої сили та попиту на робочу силу», що й підсумовується в науковій доповіді Б. Келлера [2].

Забезпечуючи реалізацію зваженої демографічної політики, розвиток системи освіти та охорони здоров'я, держава створює таку сукупність умов розвитку, за яких досягається високий рівень захищеності соціальних інтересів кожної окремої людини та суспільства в цілому, а також забезпечується спроможність держави запобігати соціальним викликам, ризикам, небезпекам та загрозам [1].

В сучасних умовах особливо важливого значення набуває ідентифікація та обґрунтування системних документів, представлених відповідними стратегіями, які мають довго- або середньостроковий характер, програмами (середньо- або короткостроковими), планами забезпечення національної безпеки України.

Вирішення цих завдань можливо лише за умови здійснення комплексного дослідження напрямів трансформації провідних складових забезпечення національної економічної безпеки, які б ґрунтувалися на глибокому науковому аналізі та сучасному теоретико-методологічному інструментарії.

1. Новікова О. Ф., Сидорчук О. Г., Панькова О. В. Стан та перспективи соціальної безпеки в Україні: експертні оцінки: монографія. Київ; Львів : ЛПІДУ НАДУ, 2018. 184 с. URL: http://www.lvivacademy.com/download_2018/stan.pdf.

2. Keller B. Arbeitsmarkt, GablerWirtschaftslexikon: Das Wissender Experten. 2014. URL: <http://wirtschaftslexikon.gabler.de/Definition/arbeitsmarkt.html>.

3. Sustainable Development Goals: official website. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/?menu=1300>.